

บทบาทของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองทัพภาคที่ 3
ในทศวรรษหน้า

เอกสารวิจัยส่วนบุคคล

โดย

พันเอก พิทยา ราชะพริ้ง
รองผู้อำนวยการ กองกิจการพลเรือน กองทัพอากาศที่ 3

วิทยาลัยการทัพบก
กันยายน 2560

บทคัดย่อ

ผู้วิจัย	พັນเอก พิทยา ราชะพริ้ง
เรื่อง	บทบาทของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองทัพอากาศที่ 3 ในทศวรรษหน้า
วันที่	กันยายน 2560 จำนวนคำ : 5,905 จำนวนหน้า : 15
คำสำคัญ	บทบาทของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองทัพอากาศที่ 3, บรรเทาสาธารณภัย, ทศวรรษหน้า
ชั้นความลับ	ไม่มีชั้นความลับ

บทความนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา เรื่อง บทบาทของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองทัพอากาศที่ 3 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองทัพอากาศที่ 3 ในการช่วยเหลือประชาชนที่ประสบภัยในปัจจุบัน และเพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อบทบาทของศูนย์ฯ ตลอดจนเพื่อนำเสนอบทบาทที่เหมาะสมของศูนย์ฯ ในการจัดการสาธารณภัยในพื้นที่กองทัพอากาศที่ 3 ในทศวรรษหน้า

ในการบรรเทาสาธารณภัยกองทัพอากาศที่ 3 จะประสบผลสำเร็จในบทบาทที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบันเป็นอย่างสูง และได้รับการยอมรับจากสังคมโดยรวมในแง่ของความเร็วและมีประสิทธิภาพก็ตาม แต่จากข้อจำกัดทางกฎหมาย ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานทำให้กองทัพอากาศที่ 3 ยังไม่สามารถใช้ศักยภาพที่แท้จริงอย่างเต็มที่ ทำให้บทบาทในการตอบสนองต่อเหตุการณ์ภัยพิบัติอย่างรวดเร็วและทันต่อสถานการณ์ ยังต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาให้กองทัพอากาศที่ 3 สามารถใช้ทรัพยากรที่กระจายอยู่ในทุกหน่วยให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น การศึกษาครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายว่า แผนป้องกันภัยพลเรือนกำหนดให้กองทัพอากาศเป็นเพียงหน่วยสนับสนุนในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยเท่านั้น แต่คำสั่งเรื่องการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของกองทัพบก ให้หน่วยทหารสามารถดำเนินการได้ทันที หากเป็นอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ดังนั้น กองทัพอากาศต้องกำหนดให้ชัดเจนในการช่วยเหลือขั้นต้น ว่าหน่วยใดเข้าถึงก่อน จะเป็นผู้ควบคุมการปฏิบัติเป็นส่วนรวมไปก่อน และเมื่อสถานการณ์คลี่คลายก็ให้ปฏิบัติตามแผนป้องกันภัยพลเรือนต่อไป นอกจากนี้ควรให้มีการจัดตั้งศูนย์อำนวยการ

ร่วมช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัย เพื่อความมีเอกภาพในการบังคับบัญชา โดยจัดจาก
กองร้อยบรรเทาสาธารณภัยทั้ง 4 กองพล รวมทั้งควรจัดผู้ประสานงานในข่ายการ
ติดต่อสื่อสารระหว่างหน่วยงาน ตลอดจนในแต่ละกองร้อยควรจัดตั้งหมวดดับเพลิงกู้ภัย
จากสารเคมีและวัตถุอันตราย เพราะเป็นข้อจำกัดของ ศบภ.ทภ.3

ABSTRACT

AUTHOR: Colonel Pittaya Rachapring
TITLE: The Roles Of Disaster Relief Center For The 3rd
Army Area In The Next Decade
DATE: September 2017 **WORD COUNT:** 5,905 **PAGES:** 15
KEY TERMS: Disaster Relief, The Next Decade
CLASSIFICATION: Unclassified

The objective is to learn the role that the third military sector plays in disaster prevention and mitigation in supporting people who have experienced such disaster and to study possible problems and obstacles that might affect disaster relief.

In all event , The 3rd Army Area had a highly succeed in their roles, disaster relief, that accepted by Thai society both of immediately respond but also efficiency performance. But in fact the legal restrictions and the problems of military operation caused that the military's roles which can't use its possible potential. So, the possible potential of 3rd Army Area may have a new effective's roles in disaster relief, and need to immediately developing some policy that make choices or an was these policy question; how to use the resources in the armed forces.

In this study has a policy proposal that the civil Prevention Plan should assign Armed Forces to be only supporting unit in order to help disaster can perform immediately if people and their properties are harmful.

Hence, Armed Forced should be dear assigned that the first approach helping unit ought to control the overall situation until the situation is relieved. Then the civil Prevention Plan will be taken action.

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาเรื่อง บทบาทของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองทัพภาคที่ 3 ในทศวรรษหน้า ในครั้งนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในวิทยาลัยการทัพบก หลักสูตรหลักประจำ ชุดที่ 62

ตลอดเวลาของการทำการวิจัยนี้ มีกระบวนการศึกษา ค้นคว้า และเรียนรู้มากมายที่ผู้วิจัยเก็บเกี่ยวมาเป็นประสบการณ์ทางวิชาการ รวมทั้งวิถีวิเคราะห์เอกสารวิจัยต่างๆ และปัญหาอย่างครอบคลุม ซึ่งได้รับจากวิทยาลัยการทัพบก ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ พันเอก ยิ่งโรจน์ สันติวุฒน์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำในการทำวิจัยแก่ผู้วิจัยเสมอมา รวมทั้งขอขอบคุณ พันเอกหญิง สุภาภรณ์ ราชะพริ้ง ที่ปรึกษาโครงการ ที่กรุณาให้คำปรึกษาในการวิเคราะห์งานวิจัยและการเขียนบทความวิจัยครั้งนี้ จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

อย่างไรก็ตาม การวิจัยครั้งนี้ จะสำเร็จลงมิได้ หากขาดข้อมูลเอกสารจากหน่วยงานต่างๆ อาทิ กองพลทหารราบที่ 4 กองพลพัฒนาที่ 3 และมณฑลทหารบกที่ 39 รวมทั้งจากศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองทัพภาคที่ 3 นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้รับการสนับสนุนข้อมูลจากผู้ใต้บังคับบัญชาของกองกิจการพลเรือน กองทัพภาคที่ 3 ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้สนับสนุนข้อมูลดังกล่าว มา ณ โอกาสนี้

บทบาทของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองทัพอากาศที่ 3 ในทศวรรษหน้า

ประเทศไทยได้มีแผนปฏิบัติการบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติมาโดยตลอด ซึ่งปัจจุบันได้จัดทำแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.2558 สำคัญเป็นการนำแนวคิดการพัฒนาระบบการป้องกัน การเตรียมความพร้อม และการสร้างภูมิคุ้มกันโดยพัฒนาภูมิความรู้และเสริมสร้างความเข้มแข็งระดับชุมชนในการเฝ้าระวังและรับมือกับสาธารณภัย¹

กระทรวงกลาโหม ในฐานะหน่วยสนับสนุนตามแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ มีแผนเตรียมการและปฏิบัติตามแผนบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงกลาโหม โดยแบ่งมอบความรับผิดชอบให้หน่วยขึ้นตรงกระทรวงกลาโหมและเหล่าทัพ อันประกอบไปด้วยสำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม กองบัญชาการกองทัพอากาศ กองทัพบก กองทัพเรือ และกองทัพอากาศ ในการจัดตั้งศูนย์บรรเทาสาธารณภัยของหน่วยขึ้น โดยแบ่งมอบพื้นที่รับผิดชอบตามที่ตั้งของหน่วยทหารต่างๆ ในพื้นที่จนถึงระดับอำเภอ โดยให้นำศักยภาพและขีดความสามารถของหน่วยมาใช้ในการสนับสนุนการแก้ไขปัญหาของประเทศที่เกิดจากภัยพิบัติ²

กองทัพบก ได้จัดทำแผนบรรเทาสาธารณภัยกองทัพบก ปี 2558 เพื่อรองรับแผนบรรเทาสาธารณภัยของกลาโหม โดยจัดหน่วยบรรเทาสาธารณภัยของกองทัพบก ใช้ชื่อศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองทัพบก (ศบภ.ทบ.) และกำหนดให้มีศูนย์บรรเทาสาธารณภัยหน่วยที่รับผิดชอบในแต่ละพื้นที่ ตามการแบ่งมอบของแผนบรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม พ.ศ.2558³ กองทัพอากาศที่ 3 จึงจัดตั้งศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองทัพอากาศที่ 3 (ศบภ.ทภ.3) เป็นส่วนปฏิบัติการในการปฏิบัติหลัก รับผิดชอบการดำเนินการเกี่ยวกับการป้องกันแก้ไข บรรเทาภัยพิบัติและช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ ในพื้นที่ 17 จังหวัดภาคเหนือ⁴

จากสถานการณ์ภัยพิบัติในพื้นที่ภาคเหนือที่ผ่านมากองทัพอากาศที่ 3 เป็นหน่วยงานแรกๆ ในการสนับสนุนตามแผนบรรเทาสาธารณภัยกองทัพบก เนื่องจากมีกำลังพลและยุทโธปกรณ์ต่างๆ โดยเฉพาะทางช่าง และกำลังพลหลักจากหน่วยกำลังรบและช่วยรบในสังกัด โดยจะเข้าปฏิบัติการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติใน 2 กรณี คือ 1) เมื่อได้รับการร้องขอจากหน่วยงานหรือผู้รับผิดชอบในพื้นที่ประสบภัยพิบัติ และ 2) เมื่อได้รับการสั่งการ

จากผู้บังคับบัญชาของทหารในกรณีที่เกิดเหตุจำเป็นหรือฉุกเฉิน รวมทั้งสั่งการของรัฐบาล เมื่อความรุนแรงของสาธารณภัยที่เกิดขึ้นเป็นภัยระดับ 1 และระดับ 2⁴

ในการบรรเทาสาธารณภัย กองทัพอากาศที่ 3 ต้องดำเนินการร่วมกับส่วนราชการและภาคเอกชนในพื้นที่ เพื่อให้เกิดความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพในการช่วยเหลือประชาชน ซึ่งแม้ว่าจะประสบความสำเร็จในบทบาทที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบัน และได้รับการยอมรับจากสังคมโดยรวมในแง่ของความรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพก็ตาม⁵ แต่จากข้อจำกัดทางกฎหมาย ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงาน อาทิเช่น เรื่องการบริหารจัดการ ความเป็นเอกภาพในระดับปฏิบัติ ซัดความสามารถของอุปกรณ์ค้นหาภัย รวมทั้งปัญหาการประสานงานเครือข่ายงานด้านบรรเทาสาธารณภัยกับส่วนราชการและภาคเอกชน ทำให้ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองทัพอากาศที่ 3 ยังไม่สามารถใช้ศักยภาพที่แท้จริงอย่างเต็มที่

ประกอบกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการอุทกภัยมีหลายหน่วยงาน ตามพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ.2550 ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันได้กำหนดให้กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (ปภ.) เป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำแผนที่เกี่ยวกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ปฏิบัติ ประสานการปฏิบัติ และสนับสนุนการปฏิบัติ ให้กับหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน

กรณีนี้จึงมีความจำเป็นที่ทหารจะต้องเข้าใจองค์ประกอบของพลเรือน รวมไปถึงการเคารพ และการปฏิบัติงานร่วมกันได้ ดังเช่น เหตุการณ์มหาอุทกภัยในเดือนตุลาคม ถึงพฤศจิกายน 2554 ที่ผ่านมา จึงชี้ให้เห็นว่า หน่วยงานของทหารเป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีความสำคัญ และสามารถแสดงออกได้ถึงศักยภาพอันเป็นที่ยอมรับของสังคมทั่วไป ในการดำเนินการตอบสนองต่อเหตุการณ์ภัยพิบัติต่างๆ ได้ในระยะเริ่มแรกของเหตุการณ์อันเป็นผลทำให้เกิดการลดทอนและบรรเทาความเดือดร้อนจากผลกระทบของภัยพิบัติได้ในระดับที่น่าพอใจ ดังนั้นทำให้มีคำถามอยู่ว่า เมื่อกองทัพอากาศที่ 3 มีศักยภาพในการตอบสนองต่อเหตุการณ์วิกฤตอย่างเต็มที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้ว ทำไมผลการปฏิบัติในภาพรวมยังคงประสบปัญหาเต็มๆ อยู่ และหากว่ากองทัพอากาศที่ 3 จะพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติการบรรเทาสาธารณภัยเพื่อจะมีผลในการลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากเหตุการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติแล้ว บทบาทหน้าที่ของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองทัพอากาศที่ 3 ที่ต้องปฏิบัติงานเป็นหน่วยงานสนับสนุนพลเรือนนั้น ควรมีบทบาทอย่างไรจึงจะเหมาะสมกับการบรรเทาสาธารณภัยในทศวรรษหน้า และนี่ก็คือ ปัญหาของงานวิจัยชิ้นนี้

จากคำถามวิจัยดังกล่าว จึงเป็นเหตุผลให้งานวิจัยนี้ จะนำเสนอวัตถุประสงค์ที่ต้องการจะชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติการร่วมกันระหว่างหน่วยทหารกับพลเรือนในสาธารณภัยที่มีแนวโน้มจะทวีความรุนแรงขึ้นในทศวรรษหน้า เพื่อปรับบทบาทในการตอบสนองต่อเหตุการณ์อย่างรวดเร็วและทันต่อสถานการณ์ ตลอดจนต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาให้สามารถบูรณาการร่วมกับทุกภาคส่วน คือ 1) เพื่อศึกษาบทบาทของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองทัพภาคที่ 3 ในการช่วยเหลือประชาชนที่ประสบสาธารณภัยในปัจจุบัน 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อบทบาทของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองทัพภาคที่ 3 ในการจัดการสาธารณภัยในปัจจุบัน และ 3) เพื่อนำเสนอบทบาทที่เหมาะสมของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองทัพภาคที่ 3 ในการจัดการสาธารณภัยในพื้นที่กองทัพภาคที่ 3 ในทศวรรษหน้า

เนื่องจากผู้วิจัยใช้วิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลักแหล่งข้อมูลในการศึกษา จึงต้องศึกษาและวิเคราะห์บทบาทของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองทัพภาคที่ 3 ตามพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ.2550 ต่อหน่วยทหารที่เข้าร่วมบรรเทาสาธารณภัยในพื้นที่วิกฤติ (ทภ.3) เชื่อมโยงกับส่วนราชการพลเรือนที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการบรรเทาสาธารณภัย โดยศึกษาบทเรียน (Case Study) จากกรณีเหตุการณ์ภัยพิบัติที่ไปสนับสนุนการปฏิบัติการต่างๆ ในพื้นที่ 17 จังหวัดภาคเหนือ เช่น มหาอุทกภัยภาคเหนือ เมื่อปี 2554 และการปฏิบัติการช่วยเหลือ ในช่วงปี 2547-2559 ที่ผ่านมา ได้เกิดน้ำท่วมฉับพลัน น้ำป่าไหลหลาก และดินโคลนถล่มที่รุนแรงในพื้นที่ภาคเหนือ แหล่งข้อมูลส่วนใหญ่จึงเป็นเอกสารโดยเฉพาะอย่างยิ่งแหล่งข้อมูลที่ได้จากศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองทัพภาคที่ 3 (ศบภ.ทภ.3) และหน่วยปฏิบัติระดับที่ต่ำกว่าศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองทัพภาคที่ 3 ลงมา จำนวน 14 หน่วย⁴ นอกจากนี้ต้องศึกษาการปฏิบัติการทางทหารนอกเหนือจากการสงคราม (Military Operation Other Than War) ที่มีรูปแบบเป็นการปฏิบัติการช่วยเหลือทางมนุษยธรรม (Humanitarian Assistance) และการบรรเทาสาธารณภัย (Disaster Relief) หรือ HADR⁶

จากสถานการณ์อุทกภัยทางภาคเหนือ ในห้วงเดือนมิถุนายน - กรกฎาคม 2559 ได้เกิดอุทกภัยในพื้นที่ 9 จังหวัด ซึ่งเกิดจากอิทธิพลของร่องความกดอากาศต่ำกำลังแรงพาดผ่านในเขตภาคเหนือ เป็นเหตุทำให้มีฝนตกหนักมาก รวม 18 อำเภอ ความเสียหาย 19 หลังคาเรือน สาเหตุเกิดจากน้ำท่วมฉับพลันน้ำป่าไหลหลากและดินโคลนถล่ม สร้างความเสียหายแต่ก่อให้เกิดความสูญเสียแก่ประชาชนทั้งทรัพย์สินและพื้นที่การเกษตร⁴ ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าว กองทัพภาคที่ 3 สั่งการให้หน่วยทหารในพื้นที่จัดกำลังและยุทโธปกรณ์เข้า

ช่วยเหลือทันที ตลอดจนร่วมกับทุกภาคส่วนเข้าให้การช่วยเหลือโดยทำการย้ายสิ่งของ ทำการคลุ่ดิน กั้นดินทรุด และทำการปรับแนวกันตลิ่งพัง นอกจากนี้ ยังตรวจรักษาโรคทั่วไป และแจกจ่ายเวชภัณฑ์ให้กับประชาชนผู้ประสบอุทกภัย

ในการนี้ได้จัดตั้งศูนย์บรรเทาสาธารณภัย ตามแผนบรรเทาสาธารณภัยของกองทัพภาคที่ 3 ได้เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องซึ่งในการสนับสนุนส่วนราชการ และดำเนินการให้ความช่วยเหลือประชาชนโดยการใช้กำลังพลและยุทโธปกรณ์ของหน่วยที่มีอยู่เข้าดำเนินการ เพื่อให้เกิดความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนเป็นอันดับแรก ซึ่งจากการดำเนินการให้ความช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบอุทกภัยดังกล่าว กองกิจการพลเรือนกองทัพภาคที่ 3 ได้สรุปอุปสรรคและปัญหาในการดำเนินการ ไว้ดังนี้

1. การอำนวยความสะดวก ประสานงาน และการกำกับดูแลในภาวะฉุกเฉินที่เกิดขึ้น ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยเฉพาะหากส่วนราชการในพื้นที่ได้รับผลกระทบจากการเกิดอุทกภัยด้วย รวมทั้งมีหลายหน่วยงานที่เข้ามาในพื้นที่เพื่อให้ความช่วยเหลือ จึงทำให้เกิดความซ้ำซ้อน สับสน การดำเนินการให้ความช่วยเหลือเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำไม่ได้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และไม่ทั่วถึง
2. การติดต่อสื่อสารในพื้นที่เกิดภัย มักจะได้รับผลกระทบไม่สามารถใช้งานได้ โดยเฉพาะระบบการติดต่อสื่อสารพื้นฐานที่ใช้อยู่ประจำ เนื่องจากต้องพึ่งระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานไฟฟ้าเป็นส่วนในการติดต่อสื่อสาร
3. เครื่องมือที่ใช้ในการกู้ภัยมีไม่เพียงพอและเหมาะสม เนื่องจากการเกิดภัยพิบัติต่างๆ ย่อมเป็นการยากที่จะเข้าไปในพื้นที่ที่ประสบภัยได้อย่างรวดเร็วและทันเวลา จำเป็นต้องมีเครื่องมือยานพาหนะที่มีขีดความสามารถเข้าถึงได้ในทุกสภาพพื้นที่ และเครื่องมือในการค้นหาและกู้ภัยต่างๆ ต้องเป็นเครื่องมือที่มีความเหมาะสมในการใช้งานที่เกิดขึ้นเป็นการเฉพาะ
4. การประสานสอดคล้องของหน่วยงานต่างๆ ในการดำเนินการ ยังไม่เกิดประสิทธิภาพสูงสุด มีลักษณะการดำเนินการแบบต่างคนต่างทำในส่วนของตนเอง ไม่มีมีการประสานงานกัน ทำให้เกิดความล่าช้า ซ้ำซ้อน และไม่ทั่วถึงในการดำเนินการ

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้ศึกษา การปฏิบัติการทางทหารที่มีใช้สงคราม (MOOTW) ในอดีตที่ผ่านมาการปฏิบัติการทางทหารที่เกี่ยวข้องกับการบรรเทาสาธารณภัยนั้น กองทัพได้ดำเนินการภายใต้พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ.2550 ซึ่งกำหนดบทบาทให้กระทรวงกลาโหมเป็นส่วนราชการที่ให้การสนับสนุนทรัพยากรที่มีอยู่กับ

หน่วยงานที่มีความรับผิดชอบหลัก เมื่อมีการร้องขอจากหน่วยงานที่มีความรับผิดชอบหลัก ดังกล่าว สาระของพระราชบัญญัติฯ ปี 2550 นี้ กำหนดให้หน่วยทหารในพื้นที่เป็นผู้ให้การสนับสนุนในขีดความสามารถของแต่ละหน่วยตามการร้องขอ โดยในส่วนกำหนดนโยบาย และแผนนั้น มีผู้บัญชาการเหล่าทัพร่วมเป็นคณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ ส่วนในระดับพื้นที่ (ระดับจังหวัด) กำหนดให้ผู้บัญชาการมณฑลทหารบกร่วมเป็นคณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดร่วมด้วย โดยมีหน่วยงานกลาง คือ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (ปภ.) เป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำแผน ประสาน การปฏิบัติ และสนับสนุนการปฏิบัติให้หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน⁵

ตามพระราชบัญญัติดังกล่าว กระทรวงกลาโหมจึงจัดตั้งศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกลาโหม (ศปภ.กห.) โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมเป็นผู้อำนวยการศูนย์ฯ มีปลัดกระทรวง กลาโหมและผู้บัญชาการทหารสูงสุดเป็นรองผู้อำนวยการศูนย์ฯ มีผู้บัญชาการเหล่าทัพทั้ง 3 เหล่าทัพ เป็นผู้ช่วยผู้อำนวยการศูนย์ฯ

กองทัพบกได้จัดตั้งศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองบัญชาการกองทัพบก (ศปภ.ทบ.) มีผู้บัญชาการทหารบกเป็นผู้อำนวยการศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองบัญชาการกองทัพบก (ผอ.ศปภ.ทบ.) และกำหนดให้มีศูนย์บรรเทาสาธารณภัยหน่วยที่รับผิดชอบในแต่ละพื้นที่³

กองทัพภาคที่ 3 ได้จัดทำแผนบรรเทาสาธารณภัย กองทัพภาคที่ 3 ปี 2558 เพื่อรองรับ แผนบรรเทาสาธารณภัยของกระทรวงกลาโหมและกองทัพบก โดยมีหน้าที่รับผิดชอบให้ การสนับสนุนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และการให้ความช่วยเหลือประชาชน ผู้ประสบภัยพิบัติในพื้นที่รับผิดชอบเมื่อได้รับการร้องขอหรือเมื่อเกิดภัยพิบัติฉุกเฉิน ซึ่งเป็นอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน

ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองทัพภาคที่ 3 มีขั้นตอนการปฏิบัติ แบ่งเป็น 3 ชั้น ได้แก่ 1) ชั้น เตรียมการ คือ การติดตามสถานการณ์อย่างใกล้ชิดและประเมินสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้น พร้อมทั้งรายงานหน่วยเหนือหรือแจ้งเตือนหน่วยรองตามห่วงระยะเวลา จากนั้นเตรียม กำลังพล ยุทโธปกรณ์ เครื่องมือ และสิ่งอุปกรณ์อำนวยความสะดวกให้พร้อมปฏิบัติได้ ทันทีตามสถานการณ์ต่างๆ ของภัยพิบัติ 2) ขั้นตอนการปฏิบัติเมื่อเกิดภัย ประสานการ ปฏิบัติกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิด โดยจัดเจ้าหน้าที่ติดต่อไปประจำ ณ จังหวัด หรืออำเภอที่เกิดภัย เพื่อประสานงานและรับทราบความต้องการที่จะให้ฝ่ายทหารให้การ

สนับสนุน3) ชั้นการฟื้นฟูบูรณะ ประสานกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและให้การสนับสนุน การฟื้นฟูบูรณะความเสียหายให้กลับคืนสู่สภาพปกติโดยเร็ว⁵

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 3 เรื่อง คือของ พันเอก ชาญชัย นพวงศ์ (2555) เรื่อง “แนวทางการพัฒนาบทบาทกองทัพอากาศที่ 3 ในการบรรเทาสาธารณภัย” วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 55 ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรคการช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัยโดยหน่วยทหาร ในพื้นที่จังหวัดอุดรดิตถ์ หน่วยทหารขาดแคลนเครื่องมือเฉพาะในการช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัย มีแต่เครื่องมือที่ใช้สำหรับการปฏิบัติการทางทหาร ขาดการวางแผนและการฝึก ร่วมกับกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ยามปกติทำให้เกิดความสับสนทั้งด้านการติดต่อสื่อสาร การประสานงาน การสั่งการ การบูรณาการเครื่องมือ ขาดความชำนาญในการช่วยเหลือผู้ประสบภัย เนื่องจากทหารไม่เคยได้รับการฝึกเฉพาะ⁶

เรื่องที่สองของ พลตรี รักศักดิ์ โรจน์พิมพ์พันธุ์ (2556) เรื่อง “แนวทางการพัฒนาความร่วมมือและประสานงานระหว่างพลเรือนกับทหารในการบรรเทาสาธารณภัยในประเทศไทย” วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร (การป้องกันราชอาณาจักรภาครัฐร่วมเอกชน) รุ่นที่ 26 ผลการวิจัยพบว่า การประสานงานและความร่วมมือระหว่างทหารกับพลเรือน ซึ่งรวมถึงภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม นับได้ว่าเป็นปัจจัยหนึ่งแห่งความสำเร็จของการจัดการสาธารณภัยของประเทศไทย และจำเป็นต้องมีการแนวทางในการประสานงานที่สามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อลดช่องว่างในการบรรเทาสาธารณภัย

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเพิ่มบทบาทของหน่วยทหารในพื้นที่ บรรเทาสาธารณภัย จึงได้ศึกษางานวิจัยของ พล.ต.เมธี พะยอมหอม (2556) เรื่อง “แนวทางการพัฒนาบทบาทของมณฑลทหารบก/จังหวัดทหารบกในการบรรเทาสาธารณภัย” วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 56 ผลการศึกษาพบว่า หน่วยทหารที่เข้ามา ปฏิบัติงานบรรเทาสาธารณภัยในพื้นที่รับผิดชอบตามที่ได้รับมอบหมายในแผนบรรเทา สาธารณภัยกระทรวงกลาโหม มีข้อมูลไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน ดังนั้น ผู้บัญชาการ มณฑลทหารบกซึ่งมีบทบาทที่สำคัญในการจัดทำแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จังหวัด และเป็นผู้ดำเนินการในข้อตกลงร่วมมือกับผู้ว่าราชการจังหวัดในฐานะ ผู้อำนวยการจังหวัด จึงควรมีบทบาทในการอำนวยความสะดวกและประสานงานหน่วยทหารที่เข้ามา ปฏิบัติงานในระหว่างการบรรเทาสาธารณภัยในพื้นที่รับผิดชอบเพื่อก่อให้เกิดความเป็น เอกภาพในการปฏิบัติงานและลดความสับสน⁷

นอกจากศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยยังได้ศึกษาการปฏิบัติการช่วยเหลือของหน่วยทหาร จากกรณีศึกษา (Case Study) 2 เหตุการณ์ คือ กรณีเกิดอุทกภัยครั้งใหญ่ในพื้นที่ภาคเหนือและภาคกลาง เมื่อปี 2554

กองทัพภาคที่ 3 ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการช่วยบรรเทาความเสียหายอันเกิดจากอุทกภัยในพื้นที่ภาคเหนือ 17 จังหวัด ซึ่งในขณะนั้นมลน้ำได้เริ่มไหลเข้าท่วมพื้นที่ริมแม่น้ำปิง วัง ยม และน่าน แล้ว การเข้าไปจึงเป็นการแก้ปัญหาโดยก่อสร้างคันกั้นน้ำเพื่อรักษาระดับไม่ให้สูงกว่าที่เป็นอยู่ และการติดตั้งเครื่องสูบน้ำเพื่อลดปริมาณน้ำในบริเวณที่ต้องการ รวมถึงการก่อสร้างทางผันน้ำออกนอกพื้นที่ และการช่วยเหลือขนย้ายสิ่งของและประชาชนเป็นหลัก

จากการเข้าไปปฏิบัติงานในครั้งนี้ทำให้ทราบว่า การบริหารจัดการน้ำต่างๆ ที่รัฐบาลเคยเตรียมการไว้ไม่ว่าจะเป็นด้านบุคลากรผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับน้ำ เทคโนโลยีที่ทันสมัย เครื่องมือและอุปกรณ์จัดการน้ำที่ทันสมัย อาทิ เขื่อน แอ่งยับยั้งน้ำท่วมต่างๆ เหล่านี้ ล้วนเกิดความล้มเหลว ในการบริหารจัดการน้ำ

เมื่อพิจารณาจากแหล่งข้อมูลดังกล่าวมานั้น ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์เพื่อตอบปัญหาการวิจัยให้ได้บทบาทใหม่ของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองทัพภาคที่ 3 อย่างเหมาะสม

บทบาทของศูนย์บรรเทาสาธารณภัย กองทัพภาคที่ 3 ตามพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ.2550 พระราชบัญญัตินี้ จัดทำขึ้นเพื่อรองรับรูปแบบภัยพิบัติใหม่ โดยมีกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เป็นหน่วยงานที่ชัดเจนและมีความชำนาญเฉพาะทาง เป็นหน่วยรับผิดชอบ และให้ความสำคัญกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบรรเทาสาธารณภัยในพื้นที่นั้น โดยมีลักษณะที่มุ่งให้หน่วยงาน พลเรือน เป็นองค์กรหลักในการอำนวยความสะดวก ปฏิบัติ หน่วยทหารจะมีบทบาทเป็นหน่วยสนับสนุน

ในการจัดทำแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดนั้น มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นการเตรียมความพร้อม ของทุกหน่วยต้องบูรณาการขีดความสามารถเข้าดำเนินการอย่างประสานสอดคล้อง ดังนั้น รายละเอียดในการจัดทำแผนต้องมีความครอบคลุม มีความประสานสอดคล้องในการปฏิบัติงาน และสามารถปฏิบัติการได้จริง ซึ่งจะ

นำไปสู่การปฏิบัติงานในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น บทบาทที่เหมาะสมของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองทัพอากาศที่ 3 ตาม พรบ. นี้ ซึ่งเป็นการสนับสนุนกำลังพลและเครื่องมือต่อสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด โดยหัวหน้าศูนย์บรรเทาสาธารณภัยในกองทัพอากาศที่ 3 จะเป็นผู้สนับสนุนกำลังพลและเครื่องมือตามข้อเสนอแนะของผู้บัญชาการมณฑลทหารบก

สำหรับแผนบรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม พ.ศ.2556 มีสาระที่สำคัญคือ การมอบความรับผิดชอบการบรรเทาสาธารณภัยในระดับการปฏิบัติในพื้นที่ทั่วประเทศ ซึ่งกองทัพบกยึดตามแนวทางของกระทรวงกลาโหม โดยเป็นการแบ่งตามพื้นที่การปกครองของกระทรวงมหาดไทยแล้วกำหนดให้หน่วยทหารในพื้นที่นั้นๆ รับผิดชอบ สำหรับการแบ่งมอบพื้นที่ให้หน่วยต่างๆ ของกระทรวงกลาโหมรับผิดชอบในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยนั้น ก็เพื่อความสะดวก รวดเร็วในการบรรเทาสาธารณภัยที่จะเกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ ไม่สับสนและมีประสิทธิภาพในการดำเนินการแต่ประสบปัญหาในทางปฏิบัติ เนื่องจากหน่วยทหารเหล่านั้นมีความแตกต่างกันในเรื่องคุณลักษณะของหน่วย บางหน่วยเป็นหน่วยกำลังรบ แต่บางหน่วยเป็นเพียงหน่วยช่วยรวบรวมถึงไม่สามารถตอบสนองสาธารณภัยได้อย่างครอบคลุม เนื่องจากไม่มีความรู้ความชำนาญในเรื่องการบรรเทาสาธารณภัย^๑ ดังนั้น บทบาทของหน่วยกองทัพอากาศที่ 3 ตามแผนป้องกันบรรเทาสาธารณภัยกระทรวงกลาโหม พ.ศ.2556 จึงทำหน้าที่เป็นหน่วยสนับสนุนการปฏิบัติการ โดยจัดกำลังพลและยุทโธปกรณ์ของหน่วยสนับสนุนส่วนราชการพลเรือนช่วยเหลือผู้ประสบภัยในพื้นที่ที่ได้รับการแบ่งมอบ

ในการนี้ได้วิเคราะห์ด้านกรอบการปฏิบัติการบรรเทาสาธารณภัยตามกฎหมายพบว่าขีดความสามารถของหน่วยกองทัพอากาศที่ 3 สรุปสาระที่สำคัญ คือ หน่วยกองทัพอากาศที่ 3 มีโครงสร้างการจัดหน่วยงานเพื่อรองรับภารกิจในการพัฒนาประเทศ แต่ด้วยความพร้อมของกำลังพลและยุทโธปกรณ์ประกอบกับได้รับการบรรจุเครื่องมือในการบรรเทาสาธารณภัยบางส่วนมาแล้ว การรับมอบภารกิจในการช่วยเหลือประชาชนหรือการบรรเทาสาธารณภัยจึงสามารถกระทำได้ดีและครอบคลุมประเภทของภัยตามที่กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยกำหนดมากกว่าหน่วยงานอื่นๆ แต่ก็ยังไม่ครอบคลุมภัยทั้งหมดใน 18 ประเภท

สำหรับกรอบการปฏิบัติในการรับมือกับภัยทั้งด้านสาธารณภัย ควรมีการกำหนดหนทางปฏิบัติของ ทบ. ในการรับมือกับภัยแต่ละประเภทให้มีความชัดเจนและเป็นรูปธรรม ซึ่งในเรื่องการปฏิบัตินี้ ผู้วิจัยได้พบว่า ยังมีข้อจำกัดในการรับมือกับภัยหลายประเภท เช่น

อัคริภัย สารเคมีและวัตถุอันตราย ซึ่งกองทัพภาคที่ 3 ได้มอบเครื่องมือด้านการดับเพลิง และกู้ภัยสารเคมีให้กับหน่วยต่างๆ แต่ยังไม่เคยมีการออกปฏิบัติงานในการเผชิญเหตุ ดังกล่าวอย่างจริงจัง ดังนั้น กองทัพบกควรจะกำหนดความรับผิดชอบให้กับหน่วยทหารแต่ ละหน่วยตามคุณลักษณะและขีดความสามารถของหน่วย ให้สอดคล้องกับภัยพิบัติแต่ละ ประเภท

หน่วยกองทัพภาคที่ 3 เนื่องจากเป็นหน่วยในพื้นที่ ดังนั้นจึงควรที่จะประเมินความเสี่ยง หรือโอกาส และความเป็นไปได้ที่จะเกิดสาธารณภัยประเภทต่างๆ ขึ้นในเขตพื้นที่ รับผิดชอบของหน่วยเพื่อให้กิจกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยดำเนินไปอย่างมี ประสิทธิภาพและทันต่อสถานการณ์และควรต้องดำเนินการปรับปรุงข้อมูลพื้นที่เสี่ยงภัย เหล่านี้เป็นประจำทุกปีเพื่อตรวจสอบถึงความเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของลักษณะพื้นที่ ประชากรและสิ่งปลูกสร้าง

ปัญหาที่สำคัญอีกเรื่อง คือ การซักซ้อมแผนการปฏิบัติร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อ ทดสอบแผนปฏิบัติการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดว่าสามารถปฏิบัติการ ได้จริง หรือไม่ เป็นการตรวจสอบความพร้อมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องความรู้เกี่ยวกับ ภารกิจการบรรเทาสาธารณภัยที่หน่วยต้องปฏิบัติ ความเข้าใจในภารกิจของหน่วยตาม แผน ความพร้อมในด้านเครื่องมือ ยานพาหนะ ยุทโธปกรณ์ที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน การ ทดสอบและการประเมินถึงความประสานสอดคล้องในการปฏิบัติของแต่ละหน่วยงานตาม ขั้นตอน ทดสอบระบบการติดต่อสื่อสาร โดยจำลองสถานการณ์ให้มีความใกล้เคียงกับภัยที่ จะเกิดขึ้น

จากปัญหาการปฏิบัติในห้วงก่อนเกิดภัยพิบัติดังกล่าว ผู้วิจัยได้วิเคราะห์การปฏิบัติระหว่าง เกิดภัยพิบัติ เมื่อศึกษาข้อมูลแล้ว สามารถตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ได้ ดังนี้

หลักปฏิบัติในระหว่างเกิดภัยพิบัติ พบปัญหาในการปฏิบัติ ซึ่งเมื่อวิเคราะห์แล้ว ควร แก้ปัญหาโดยหลักการบริหารของ Gulick&Urwick (POSDCORB)⁹ ดังนี้

การวางแผน (P : Planing)ศปภ.ทภ.3 และส่วนราชการ ควรมีการวางแผนร่วมกันและนำ แผนมาฝึกซ้อมร่วมกัน รวมทั้งควรพัฒนาปรับปรุงแผนการปฏิบัติงานให้เหมาะสมกับ สถานการณ์อยู่ตลอดเวลา เนื่องจากเมื่อออกปฏิบัติงานในการช่วยเหลือบรรเทาสาธารณภัย

แล้ว สถานการณ์จะเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทำให้ขั้นตอนการปฏิบัติ การจัดกำลังคน และเครื่องมือ การแบ่งมอบพื้นที่อาจจะไม่เหมาะสม

การจัดองค์กร (O : Organizing) การบูรณาการทั้งด้านคน และเครื่องมือ ระหว่างหน่วยงานที่เข้ามาให้การช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัยให้เหมาะสมกับขีดความสามารถของหน่วยงาน เช่น หน่วยทหารมียานพาหนะที่สามารถลุยน้ำได้ มีเรือท้องแบน มีอากาศยาน และมีกำลังเป็นกลุ่มก้อน ควรจะได้รับมอบความรับผิดชอบ ในการขนย้ายผู้ป่วยเจ็บ หรืออพยพประชาชนออกจากพื้นที่ที่ประสบภัยพิบัติ จังหวัด มูลนิธิ หรือส่วนราชการอื่นๆ ให้การสนับสนุนเรื่องอาหารของหน่วยทหารที่เข้าไปช่วยเหลือผู้ประสบภัย

การอำนวยการ/การสั่งการ (D : Directing) การจัดตั้งศูนย์อำนวยการร่วมช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัย เพื่อความมีเอกภาพในการบังคับบัญชา ซึ่งอาจจัดจากส่วนราชการพลเรือน หรือหน่วยทหารก็ได้ เป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เนื่องจากในระหว่างเกิดเหตุการณ์ขึ้นนั้น ส่วนราชการต่างๆ จะระดมกำลังคน และเครื่องมือ เข้าไปให้การช่วยเหลือในพื้นที่ประสบภัย ตามที่ได้รับคำสั่งจากหัวหน้าหน่วยงานของตนเอง ทำให้เกิดความสับสน ความซ้ำซ้อนการปฏิบัติ การกีดขวางการจราจร

การประสานงาน (Co : Coordinating) จัดตั้งข่ายการติดต่อสื่อสารระหว่างหน่วยงานที่เข้าไปให้การช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัยให้สามารถติดต่อสื่อสารกันได้ตลอดเวลาทั้งทางวิทยุ โทรศัพท์ หรือข่าวสื่อสารอื่นๆ รวมทั้งการจัดผู้ประสานงานไปประจำ ณ ศูนย์อำนวยการร่วม เพื่อการโยกย้าย หรือเพิ่มเติมกำลังคน เครื่องมือ ในการให้ความช่วยเหลือเป็นไปด้วยความเหมาะสม กับสถานการณ์ที่เป็นอยู่

การรายงาน (R : Reporting) มีการรายงานผลการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้รับทราบสถานการณ์อย่างรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ มีการนำเอาผลการปฏิบัติที่ผ่านมาเป็นบทเรียนที่จะนำไปปฏิบัติในห้วงต่อไป

การบริหารและควบคุมงบประมาณ (B : Budgeting) งบประมาณที่ใช้ในการปฏิบัติงานช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัยต้องแน่ชัดว่าจะใช้งบประมาณจากที่ใด ใครจะเป็นผู้สนับสนุนรองจ่ายงบประมาณ ค่าใช้จ่ายขั้นต้นให้กับผู้เข้าช่วยเหลือผู้ประสบภัย ในเรื่องค่าอาหาร ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง และเมื่อการปฏิบัติการเรียบร้อยแล้วจะเบิกทดแทนจาก

งบประมาณจากหน่วยใด มีขั้นตอนการเบิกจ่ายอย่างไร เพื่อไม่ให้เกิดความล่าช้า หรือ ความซ้ำซ้อน

การปฏิบัติการหลังเกิดภัย จากปัญหาที่พบ ควรปฏิบัติดังนี้

การเตรียมปัจจัยสี่เพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัย มีกิจกรรมหลักคือการวางระบบการจัดส่ง สิ่งของช่วยเหลือผู้ประสบภัยในพื้นที่ที่หน่วยรับผิดชอบร่วมกับส่วนราชการ และ ภาคเอกชนในท้องถิ่น ทั้งนี้ควรเตรียมการในเรื่องกำลังพล สถานที่รวบรวม ยานพาหนะ แจกจ่าย การติดต่อสื่อสาร และบัญชีผู้รับสิ่งของและแบ่งเป็นประเภทให้เรียบร้อย การเตรียมบุคลากรเพื่อการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กิจกรรมหลัก คือ การฝึกอบรมเพิ่ม ศักยภาพชุดเผชิญสถานการณ์วิกฤติ (Emergency Response Team: ERT) สำหรับใน ส่วนของกองทัพภาคที่ 3 ซึ่งมีหมวดกู้ภัยเร่งด่วนในกองร้อยบรรเทาสาธารณภัยจะเป็นชุดที่ เหมาะสมสำหรับการฝึกภารกิจนี้

จัดชุดสำรวจความเสียหาย ตรวจสอบ กลั่นกรองการให้ความช่วยเหลือต่อผู้ประสบภัยจาก สาธารณภัยที่เกิดขึ้น และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เกี่ยวข้องในทุกระดับต่อไป

ดังนั้น บทบาทของกองทัพภาคที่ 3 ที่เหมาะสมในภารกิจนี้จึงเป็นการสนับสนุนกำลังพล ยานพาหนะ และยุทโธปกรณ์ เพื่อสนับสนุนงานทางการช่างแก่กองอำนาจการป้องกันและ บรรเทาสาธารณภัยจังหวัด

เมื่อวิเคราะห์จากข้อมูลทั้งหมด จะได้แนวทางในการปฏิบัติงานด้านบรรเทาสาธารณภัย ของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองทัพภาคที่ 3 ซึ่งต่อบัวตฤประสงค์การวิจัยที่ 3 ได้ ดังนี้
ขั้นตอนการปฏิบัติของการบรรเทาสาธารณภัย

1. การบรรเทาสาธารณภัยเป็นการดำเนินงานในลักษณะสนับสนุนการดำเนินงานของฝ่าย พลเรือน เพื่อช่วยเหลือประชาชนในชาติที่ประสบภัยพิบัติ ซึ่งมีการดำเนินการอยู่ 3 ขั้นตอน คือ ขั้นเตรียมการ ขั้นเมื่อเกิดภัย และขั้นฟื้นฟู ในขั้นเตรียมการนั้น หน่วย ทหารจะต้องมีการวางแผนและฝึกร่วมกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องตั้งแต่มยามปกติ จัดให้ มีเครื่องมือเฉพาะในการบรรเทาสาธารณภัยตามความเหมาะสม มีการฝึกเฉพาะใน เรื่องการบรรเทาสาธารณภัย ขั้นเมื่อเกิดภัย หน่วยทหารจะต้องเข้าไปในพื้นที่ประสบ ภัยอย่างรวดเร็วและทันเวลาด้วย กำลังคนและเครื่องมือที่มีอยู่ โดยถือว่าการช่วยชีวิต ผู้ประสบภัยเป็นหน้าที่สำคัญลำดับแรก ต้องปฏิบัติตามแผนงานที่วางไว้ร่วมกันกับส่วน ราชการที่เกี่ยวข้องตั้งแต่มยามปกติอย่างเคร่งครัด ในขั้นฟื้นฟู หน่วยทหารจะให้การ

สนับสนุนการฟื้นฟูบูรณะสภาพความเสียหายให้กลับคืนมาสู่สภาวะปกติโดยเร็ว ซึ่งจะเป็นการฟื้นฟูบูรณะขั้นต้นเท่านั้น หลังจากนั้นให้ส่งมอบพื้นที่ให้กับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องที่รับผิดชอบโดยตรงต่อไป การซ่อมแซมเครื่องมือทางทหารที่เกิดความเสียหายจากการดำเนินการเข้าไปให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยให้กลับคืนสู่สภาพที่สามารถใช้งานได้ต่อไป เป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องกระทำ โดยมีงบประมาณรองรับอย่างแน่ชัด

2. การช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ธรรม มีการดำเนินการอยู่ 3 ขั้นตอน ในขั้นเตรียมการ จัดให้มีระบบเตือนภัยและแจ้งข่าวสารให้กับประชาชนในพื้นที่เสี่ยงภัยได้รับทราบข้อมูลอย่างรวดเร็วและถูกต้อง ขึ้นเมื่อเกิดภัย จัดให้มีการช่วยเหลือแจกจ่ายเครื่องอุปโภค-บริโภค น้ำดื่มที่จำเป็นต่อการดำรงชีพแก่ประชาชนในพื้นที่เกิดเหตุโดยด่วน มีการดำเนินการด้านการปฏิบัติการจิตวิทยาต่อประชาชนในพื้นที่ประสบภัยเกิดความอบอุ่นใจ ขึ้นฟื้นฟู ให้การรักษาพยาบาลผู้เจ็บป่วยโดยโรงพยาบาลสนามของทหาร จัดการประชาสัมพันธ์เพื่อฟื้นฟูสภาพจิตใจและสร้างความเชื่อมั่นในการให้ความช่วยเหลือของทางราชการต่อผู้ประสบภัยอย่างเต็มความสามารถและเท่าเทียมกัน ในการซ่อมแซมส่วนที่เสียหายโดยเร็วเพื่อให้สามารถใช้งานได้ตามปกติ
3. การจัดโครงสร้างจากการที่ทหารมีบทบาทหน้าที่ในการช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัยตามแผนป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน และหลักการปฏิบัติการทางทหารนอกเหนือการสงครามของ กองทัพบก โครงสร้างของการจัดหน่วยบรรเทาสาธารณภัยของทหาร ควรให้หน่วยทหารระดับมณฑลทหารบก มีหน่วยบรรเทาสาธารณภัยโดยเฉพาะเป็นหน่วยในอัตรา และมีเครื่องมืออุปกรณ์ในการช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัยอย่างเหมาะสม ด้านบุคคล กำลังพล ที่บรรจุในหน่วยบรรเทาสาธารณภัยที่จัดตั้งขึ้น จะต้องได้รับการฝึกเกี่ยวกับการปฏิบัติการช่วยเหลือผู้ประสบภัยเพิ่มเติม ตลอดจนการฝึกร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัยทั้งสามข้อนั้น ผู้วิจัยขอสรุปผล ดังนี้ บทบาทของศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองทัพบกที่ 3 ในการจัดการสาธารณภัยในปัจจุบัน กองทัพบกที่ 3 มีโครงสร้างการจัดหน่วยเพื่อรองรับภารกิจในการพัฒนาประเทศ แต่ด้วยความพร้อมของกำลังพลและยุทโธปกรณ์ ประกอบกับได้รับการบรรจุเครื่องมือในการบรรเทาสาธารณภัยบางส่วนมาแล้ว การรับมอบภารกิจในการช่วยเหลือประชาชนหรือการบรรเทาสาธารณภัยจึงสามารถกระทำได้ดีและครอบคลุมประเภทของภัยตามที่กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยกำหนด แม้ว่ายังไม่ครอบคลุมภัยทั้งหมด 18 ประเภทก็ตาม

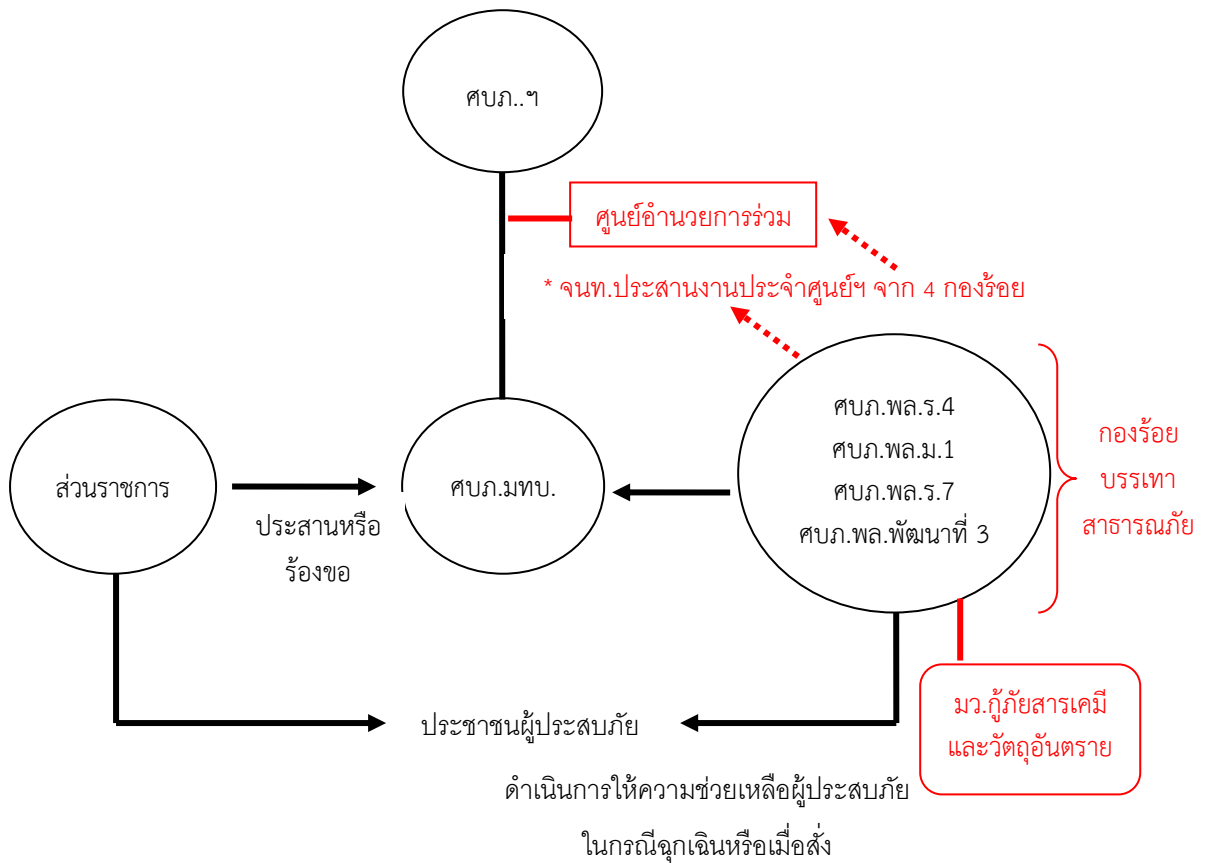
นอกจากนี้บทบาทของศูนย์บรรเทาสาธารณภัย กองทัพภาคที่ 3 ในระดับอำนาจการใน ห้วงก่อนเกิดภัยพิบัติ ต้องจัดการระบบข้อมูลสารสนเทศ จัดทำฐานข้อมูลด้านสาธารณภัย ให้สมบูรณ์ ทันสมัย สามารถเชื่อมต่อระบบข้อมูลกับหน่วยที่เกี่ยวข้องได้ในทุกระดับ และ ควรต้องปรับปรุงข้อมูลพื้นที่เสี่ยงภัยเหล่านี้เป็นประจำทุกปี เพื่อตรวจสอบถึงความ เปลี่ยนแปลงทางกายภาพของลักษณะพื้นที่ประชากรและสิ่งปลูกสร้าง

ปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อบทบาทของศูนย์บรรเทาสาธารณภัย กองทัพภาคที่ 3 ควรนำ หลักการบริหารของ Gulick และ Urwick (POSDCORB) มาปรับใช้ในการแก้ปัญหาตั้งแต่ ช่วงระหว่างเกิดภัยพิบัติและช่วงหลังเกิดภัยพิบัติ เริ่มตั้งแต่การวางแผน (P : Planning) ควรปรับปรุงแผนการปฏิบัติงานให้เหมาะสมกับสถานการณ์อยู่ตลอดเวลา การจัดองค์กร (O : Organizing) การบูรณาการทั้งด้านคนและเครื่องมือระหว่างหน่วยงาน เป็นเรื่องที่สำคัญยิ่ง ต่อมาเป็นเรื่องการจัดคนเข้าทำงาน (S : Staffing) มีการแบ่งมอบความ รับผิดชอบให้เหมาะสมกับขีดความสามารถของแต่ละหน่วยงาน และเพื่อลดปัญหาความ ข้ำซ้อนในการปฏิบัติ ควรจัดให้มีเอกภาพในการบังคับบัญชาในเรื่องของการสั่งการ (D : Directing) เช่น อาจจัดตั้งศูนย์อำนาจการร่วมช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัย ในการ ประสานงาน (Co : Coordinating) ควรจัดตั้งข่ายการติดต่อสื่อสารระหว่างหน่วยงานที่ เข้าไปให้การช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัยให้สามารถติดต่อสื่อสารกันได้ตลอดเวลา ทุกช่องทาง การติดต่อ พร้อมกันนั้น ต้องมีการรายงาน (R : Reporting) มีการรายงานผล การปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเพื่อทันต่อสถานการณ์ นอกจากนี้ ควรมีการบริหารและควบคุม งบประมาณ (B : Budgeting) โดยเฉพาะขั้นตอนการเบิกจ่ายเพื่อไม่ให้เกิดความล่าช้า หรือความข้ำซ้อน

บทบาทของทหารเป็นการปฏิบัติการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ธรรม โดยในขั้นเตรียมการจัด ให้มีระบบเตือนภัยและแจ้งข่าวสารให้กับประชาชนในพื้นที่เสี่ยงภัยได้ รับทราบข้อมูล อย่างรวดเร็วและถูกต้อง และเมื่อขึ้นเกิดภัยหน่วยทหารต้องให้การช่วยเหลือแจกจ่าย เครื่องอุปโภค-บริโภค น้ำดื่มที่จำเป็นต่อการดำรงชีพแก่ประชาชนในพื้นที่เกิดเหตุโดยด่วน และในขั้นฟื้นฟูให้การรักษายาบาลผู้เจ็บป่วย โดยโรงพยาบาลสนามของทหาร

จากบทบาทของศูนย์บรรเทาสาธารณภัย กองทัพภาคที่ 3 ที่ควรจะเป็นและเหมาะสมกับ ศักยภาพที่แท้จริงดังกล่าว นั้น ถือเป็นการเตรียมความพร้อมทั้งกับสาธารณภัยที่มีแนวโน้มจะ ทวีความรุนแรงขึ้นในทศวรรษหน้า และเนื่องจากการปฏิบัติการทางทหารของกองทัพไทย ในการบรรเทาสาธารณภัย ยังไม่มีหลักนิยมทางทหารที่เกี่ยวข้องกับการบรรเทาสาธารณ

ภัย ตลอดจนกองทัพไทยยังไม่มีกระบวนการในการพัฒนาขีดความสามารถในเรื่องดังกล่าวอย่างชัดเจน การที่ผู้วิจัยศึกษาในเรื่องนี้ จะทำให้หน่วยในกองทัพภาคที่ 3 ปรับบทบาทในการตอบสนองต่อเหตุการณ์สาธารณภัยอย่างรวดเร็วและทันต่อสถานการณ์ รวมทั้งมีการพัฒนาให้สามารถบูรณาการร่วมกับทุกภาคส่วน ในการใช้ทรัพยากรที่กระจายอยู่ในทุกพื้นที่ให้มีความเหมาะสมมากขึ้น หากมีการเตรียมความพร้อมที่ดีจะสามารถลดระดับความรุนแรงของผลกระทบและความสูญเสียอันเนื่องมาจากสาธารณภัยต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังคำกล่าวที่ว่า “การรับมือกับภัยพิบัติที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด คือ การเตรียมความพร้อมในระดับสูงสุด” โดยการจัดตั้งศูนย์บรรเทาสาธารณภัย กองทัพภาคที่ 3 มีผังการจัด ดังภาพที่ 1

หมายเหตุ สีแดง = ผังการจัดรองรับสาธารณภัยในทศวรรษหน้า

ภาพที่ 1 โครงสร้างการจัดศูนย์บรรเทาสาธารณภัยกองทัพภาคที่ 3 ที่นำเสนอ

ในการนี้ ศบภ.มทบ. เป็นหน่วยหลักในการสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัย ด้วย กำลังพล ยุทโธปกรณ์ ที่จัดจากกองร้อยบรรเทาสาธารณภัยของ พล.ร.4, พล.ร.7, พล.ม.1 และ พล.พัฒนาที่ 3 จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอแนะให้มีการจัดตั้งศูนย์ อำนวยการร่วมช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัย เพื่อความมีเอกภาพในการบังคับบัญชา โดย จัดจาก กองร้อยบรรเทาสาธารณภัยทั้ง 4 กองพล ดังกล่าว รวมทั้งควรจัดผู้ประสานงาน ในข่ายการติดต่อสื่อสารระหว่างหน่วยงาน ให้สามารถติดต่อสื่อสารกันได้ตลอดเวลาทั้ง ทางวิทยุ โทรศัพท์ เพิ่มเติมจากนายทหารติดต่อที่ไปประจำการส่วนราชการนั้นๆ เมื่อเกิด สถานการณ์ นอกจากนี้ ในแต่ละกองร้อยควรจัดตั้งหมวดดับเพลิงกู้ภัยจากสารเคมีและ วัตถุอันตราย เพราะเป็นข้อจำกัดของ ศบภ.ทภ.3

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยยังมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายอีกว่า แผนป้องกันภัยพลเรือนได้กำหนด ไว้อย่างชัดเจนว่า หน่วยทหารเป็นเพียงหน่วยให้การสนับสนุนในการช่วยเหลือผู้ประสบภัย สาธารณภัย ซึ่งจะทำให้การช่วยเหลือผู้ประสบภัยเมื่อได้รับการร้องขอจากป้องกันฝ่ายพล เรือนระดับจังหวัด อำเภอ ให้การสนับสนุนเท่านั้น⁵ แต่คำสั่งเรื่องการป้องกันและบรรเทา สาธารณภัยของกองทัพบก ได้กำหนดว่า ให้หน่วยทหารสามารถดำเนินการได้โดยทันที หากเป็นอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ดังนั้น การดำเนินการในการ ช่วยเหลือขั้นต้น อาจจะทำให้เกิดความสับสน ควรจะต้องกำหนดให้ชัดเจนว่าหน่วยใดเข้าถึง ก่อน จะเป็นผู้ควบคุมการปฏิบัติเป็นส่วนรวมไปก่อน และเมื่อสถานการณ์คลี่คลายลงก็ให้ ปฏิบัติตามแผนป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

¹ กองนโยบายป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย [อินเทอร์เน็ต]. กรุงเทพฯ: กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย; 2553 [ปรับปรุงเมื่อ 1 ตุลาคม 2559; เข้าถึงเมื่อ 2 พฤศจิกายน 2559] เข้าถึงได้จาก: <http://www.disaster.go.th/th/index.php>

² รักษ์ศักดิ์ โรจน์พิมพ์พันธุ์, พลตรี. แนวทางการพัฒนาความร่วมมือและประสานงานระหว่างพลเรือนกับทหาร [เอกสารวิจัยส่วนบุคคล]. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร; 2555

³ ชาญชัย นพวงศ์, พันเอก. แนวทางการพัฒนาบทบาทของกองทัพภาคที่ 3 ในการบรรเทาสาธารณภัย [เอกสารวิจัยส่วนบุคคล]. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร; 2555 : 14-15

⁴ เรื่องเดียวกัน; หน้า 17 - 18

⁵ เรื่องเดียวกัน; หน้า 46

⁶ ศิลปานันต์ จำภูล, เกษมชาติ นเรศเสนีย์, ภาณุวัฒน์ ภัคดีวงศ์. บทบาทของกองทัพไทยในการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติในประเทศไทย. การประชุมสัมมนาวิชาการนำเสนองานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ. [อินเทอร์เน็ต]. 2558: [เข้าถึงเมื่อ 2560 มกราคม 18]; 5(15): [หน้า 392 – 298]. เข้าถึงได้จาก: <http://www.gs.nsu.ac.th/Files/2/22>

⁷ เรื่องเดียวกัน; หน้า 7

⁸ เมธี พะยอมหอม, พลตรี. แนวทางการพัฒนาบทบาทของมณฑลทหารบก/จังหวัดทหารบกในการบรรเทาสาธารณภัย [เอกสารวิจัยส่วนบุคคล]. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร; 2560 : 13-14

⁹ Adison Aei. Adisony.blog. แนวคิดและทฤษฎีการจัดการ. [อินเทอร์เน็ต]. 2555: [เข้าถึงเมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2560]. เข้าถึงได้จาก: <http://adisony.blog.spot.com>

ประวัติย่อผู้วิจัย

ยศ-ชื่อ พันเอก พิทยา ราชะพริ้ง

วันเดือนปีเกิด 5 เมษายน 2512

ประวัติสำเร็จศึกษา

พ.ศ.2529 มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม

พ.ศ.2532 จบโรงเรียนเตรียมทหาร

พ.ศ.2537 จบโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

ประวัติการทำงาน

พ.ศ.2537 – 2539 ผู้บังคับหมวดปืนเล็ก กองพันทหารราบที่ 3 กรมทหารราบที่ 4

พ.ศ.2539 – 2545 นายทหารส่งกำลังบำรุง กองพันทหารราบที่ 3 กรมทหารราบที่ 4

พ.ศ.2545 – 2547 นายทหารยุทธการและการฝึก กองพันทหารราบที่ 3
กรมทหารราบที่ 4

พ.ศ.2547 – 2549 รองผู้บังคับกองพันทหารราบที่ 3 กรมทหารราบที่ 4

พ.ศ.2549 – 2555 ผู้บังคับหน่วยฝึกนักศึกษาวิชาทหารจังหวัดทหารบกตาก

พ.ศ.2555 – 2558 รองเสนาธิการจังหวัดทหารบกพิษณุโลก

ตำแหน่งปัจจุบัน

พ.ศ.2558 – ปัจจุบัน รองผู้อำนวยการกองกิจการพลเรือน กองทัพภาคที่ 3